

Ombudsman: pomáhá i jinak (zvláštní oprávnění)

Shrneme, co ombudsman běžně dělá, a popíšeme, jak svá zjištění dál využívá – přiblížíme, co může dělat, když zjistí vady právní úpravy nebo obecné problémy v postupech úřadů. Vysvětlíme jednotlivá zvláštní oprávnění ombudsmana.

Letáky ombudsmana najdete na www.ochrance.cz v části [Nevím si rady se svou životní situací](#).

Co ombudsman běžně dělá?

Prověřuje postup úřadů a žádá o nápravu zjištěných pochybení.

Chrání lidi před špatným zacházením v zařízeních (věznice, nemocnice, domovy pro seniory, dětské domovy a další) tím, že zařízení systematicky navštěvuje.

Pomáhá lidem diskriminovaným z důvodu rasy, etnického původu nebo národnosti, pohlaví, věku, zdravotního postižení, sexuální orientace, náboženství, víry nebo světového názoru.

Pomáhá občanům Evropské unie diskriminovaným kvůli státní příslušnosti.

Sleduje dodržování práv lidí se zdravotním postižením.

Sleduje průběh vyhoštění cizinců z České republiky.

Podrobnosti najdete v letáku [Ombudsman aneb veřejný ochránce práv: co dělá a co ne?](#)

K čemu slouží zvláštní oprávnění a co přesně může ombudsman udělat?

Zvláštní oprávnění ombudsman používá, hlavně když zjistí chyby v právních předpisech nebo obecné problémy v postupech úřadů.

Ombudsman může

1	doporučit vydání, změnu nebo zrušení právního nebo vnitřního předpisu	podle § 22 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv	→
2	navrhnout Ústavnímu soudu zrušení podzákonného právního předpisu nebo vstoupit do řízení před Ústavním soudem o zrušení právního předpisu	podle § 64 odst. 2 písm. f) zákona o Ústavním soudu	⇒⇒
3	podat správní žalobu k ochraně veřejného zájmu	podle § 66 odst. 3 soudního řádu správního	⇒⇒
4	podat kárnou žalobu na předsedu nebo místopředsedu soudu	podle § 8 odst. 3 zákona o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů	⇒⇒⇒

1 Doporučení vydat, změnit nebo zrušit právní nebo vnitřní předpis

- ✓ Ombudsman **dává doporučení**, když zjistí **zásadní vady právní úpravy**, které se musejí napravit. Pokud úpravu považuje „jen“ za **nevhodnou, nedostatečnou nebo nejasnou**, doporučí změnu, pokud **ví o lepším řešení**.
- ✗ Ombudsman **nedává doporučení**, když jde spíše o politické otázky (např. výše daní, důchodů nebo dávek, anebo pravidla přidělování dotací) nebo když má málo poznatků.

Zákony

Doporučení vydat, změnit nebo zrušit zákon dává ombudsman **vládě**.

Poslanecké sněmovně předkládá svá doporučení v [každoroční výroční zprávě](#). **Nemůže však přímo předložit návrh zákona** – nemá takzvanou zákonodárnou iniciativu. Tu mají jen jednotliví poslanci, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo kraje.

Ombudsman vládě doporučil **například**, aby

- se znečištění a poškození veřejně přístupné účelové cesty stalo přestupkem ([7/2010/SZD](#)),
- v rozhodnutí, proti kterému se nedá odvolat, bylo poučení o možnosti podat žalobu k soudu ([25/2018/SZD](#)),
- lidé mohli do spisu o svém případě nahlížet „na dálku“ zasláním kopií listin ([15/2017/SZD](#)).

Podzákoné právní předpisy a vnitřní předpisy

Doporučení vydat, změnit nebo zrušit

- podzákoný předpis (např. vyhlášku ministerstva, nařízení vlády) nebo
- vnitřní předpis (např. metodický pokyn úřadu, vnitřní pokyn vedoucího úřadu)

dává ombudsman **tomu, kdo předpis vydal** (nebo měl vydat).

Ombudsman **například** doporučil

- České správě sociálního zabezpečení, aby v metodickém pokynu upravila, že se datum vzniku invalidity musí určit podle skutečného vývoje zdravotního stavu, ne podle data, od něhož chce žadatel pobírat invalidní důchod ([32/2019/SZD](#)),
- předsedkyni Okresního soudu v Uherském Hradišti, aby zrušila dosavadní zákaz pořizovat v budově soudu zvukové a obrazové záznamy ([19/2020/SZD](#)),
- Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, aby vysokým školám uložilo vydat upravený vysokoškolský diplom lidem, kteří v mezidobí prošli změnou pohlaví ([4/2018/SZD](#)).

Opatření obecné povahy

Opatření obecné povahy je něco mezi rozhodnutím a právním předpisem (např. územní plán obce, návštěvní řád národního parku, stanovení záplavového území nebo ochranné opatření ministerstva podle [zákona o ochraně veřejného zdraví](#)). Pokud ombudsman zjistí, že správní úřad udělal v opatření obecné povahy chybu, může navrhnout jeho přezkoumání a změnu podle [§ 19 písm. a\) zákona o veřejném ochránci práv](#).

Ombudsman **například** navrhl ministrovi zdravotnictví, aby změnil ochranné opatření o přeshraničním pohybu lidí během nouzového stavu ([17/2020/SZD](#)).

Návrhy právních předpisů (připomínkové řízení)

Ombudsman se vyjadřuje i k návrhům zákonů a jiných předpisů v tzv. meziresortním připomínkovém řízení. Připomínky, které se nevztahují jen k navrženému textu (třeba návrh doplnit další ustanovení) může předkladatel odmítnout jako „připomínky nad rámec návrhu“.

Ombudsman připomínkoval **například** návrh zákona o přídatku na bydlení ([2757/2020/S](#)), návrh nového stavebního zákona ([56210/2019/S](#)), novelu zákona o zdravotních službách ([38187/2020/S](#)), návrh zákona o dětském ochránci práv ([26694/2020/S](#)) nebo novelu zákona o azylu ([49240/2019/S](#)).

2 Ochránce a Ústavní soud

Zákony

Ombudsman nemůže Ústavnímu soudu **navrhnout zrušení zákona**.

Může však jako vedlejší účastník **vstoupit do řízení**, které zahájil někdo jiný, a vyjádřit se k návrhu.

Ombudsman **například podpořil navržené zrušení**

- ustanovení zákona o zadávání veřejných zakázek o poplatku 10 000 Kč za podání podnětu Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ([24/2019/SZD](#)),
- ustanovení zákona o státním občanství, které znemožňuje napadnout u soudu rozhodnutí o neudělení státního občanství z důvodu ohrožení bezpečnosti státu ([12/2018/SZD](#)),
- části ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny, které vylučuje účast veřejnosti (např. ekologických spolků) ve stavebních řízeních ([28/2017/SZD](#)).

Podzákoné právní předpisy

Ombudsman může Ústavnímu soudu **navrhnout zrušení podzákoného předpisu** (nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, obecně závazné vyhlášky, nařízení obcí a krajů, rozhodnutí vlády podle [krizového zákona](#)), pokud odporuje zákonu nebo ústavnímu pořádku.

Také může jako vedlejší účastník **vstoupit do řízení**, které zahájil někdo jiný, a vyjádřit se k návrhu.

Ombudsman **například navrhl zrušit** (podpořil navržené zrušení)

- obecně závazných vyhlášek měst Varnsdorf a Litvínov zakazujících lidem sedět na veřejném prostranství jinde než na lavičkách ([22/2015/SZD](#)),
- usnesení vlády o pravidlech přeshraničního styku pro tzv. pendlery a další lidi ([18/2020/SZD](#)).

Ústavní stížnosti – ombudsman jako *amicus curiae* (přítel soudu)

Ústavní soud může ombudsmana požádat o stanovisko, když rozhoduje o ústavní stížnosti (o jednotlivém sporu). Tehdy ombudsman soudu předloží svá zjištění (v posuzované věci nebo o obecné praxi správních úřadů) a argumentací podpoří jednu ze stran.

Je jen na Ústavním soudu, jak o věci rozhodne. Nedávno **například** soud v rozhodnutí odkázal na vyjádření ombudsmana v případě napadení vězně dozorcí ve Věznici Valdice ([29/2020/SZD](#)).

3 Žaloba k ochraně veřejného zájmu

Ombudsman může podat správní žalobu **proti rozhodnutí správního úřadu**, a to do **3 let** od právní moci rozhodnutí.

Musí ale prokázat **závažný veřejný zájem** na podání žaloby. Žaloba tedy nemá chránit pouze jednotlivce, jehož se týká správní rozhodnutí, ale musí přinést širší ochranu, a to například když v řízení není nikdo, kdo (by) hájil veřejný zájem.

Ombudsman podal žalobu k ochraně veřejného zájmu například v případech

- povolení stavby fotovoltaické elektrárny v rozporu s územním plánem a veřejným zájmem na ochraně přírody a krajiny ([11/2012/SZD](#)),
- výstavby Šantovka Tower ([5/2020/SZD](#)).

4 Kárná žaloba

Ombudsman může **Nejvyššímu správnímu soudu** navrhnout zahájení kárného řízení (podat kárnou žalobu) **proti předsedovi nebo místopředsedovi soudu**, pokud poruší povinnosti, které má jako **orgán státní správy soudu**. Žalobu může podat nejpozději do 3 let od spáchání kárného provinění.

Předseda (místopředseda) soudu **například zajišťuje přidělení případů** mezi soudce podle schváleného rozvrhu práce a dbá na to, **aby soud rozhodoval bez průtahů**.

Předseda (místopředseda) soudu **nesmí zasahovat do rozhodování soudu** v konkrétní věci.

Podrobnosti v letáku [Soudy](#).

Ombudsman dosud podal dvě kárné žaloby, naposledy kvůli nesprávnému přidělování případů soudcům ([3/2017/SZD](#)).

Kde najdu přehled využitých zvláštních oprávnění?

Vše najdete v [Evidenci stanovisek ombudsmana \(ESO\)](#) na www.ochrance.cz.

V poli **Forma zjištění ochránce** vyberte

- doporučení ke změně předpisů – § 22,
- připomínka v legislativním procesu,
- návrh Ústavnímu soudu,
- vyjádření pro Ústavní soud,
- žaloba ve veřejném zájmu nebo
- kárná žaloba.